

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.12.2018, sp. zn. 23 Cdo 5969/2017, ECLI:CZ:NS:2018:23.CDO.5969.2017.1

Číslo: 114/2019

Právní věta: Pojištěný z odpovědnosti za škodu je oprávněn domáhat se v soudním řízení po pojistiteli toho, aby za něj uhradil škodu přímo poškozenému.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.12.2018

Spisová značka: 23 Cdo 5969/2017

Číslo rozhodnutí: 114

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Pojištění odpovědnosti za škodu

Předpisy: 44 předpisu č. 37/2004Sb. ve znění do 31.12.2013
§ 43

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 23. 9. 2016, č. j. 15 C 322/2014-99, zamítl žalobu s návrhem, že žalovaná je povinna uhradit za žalobkyni částku ve výši 2 608 667 Kč spolu se zákonným úrokem z prodlení ve výši 6 % z částky 2 600 000 Kč, jdoucím od 1. 1. 2008 do zaplacení, obchodní společnosti c.T., s.r.o. (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem II).

2. Soud prvního stupně rozhodoval o uplatněném nároku žalobkyně, jako pojistníka, dovozovaného z pojistné smlouvy uzavřené dne 9. 12. 2010 žalobkyní s žalovanou, a to na zaplacení pojistného plnění, které má (podle návrhu žalobkyně) žalovaná za žalobkyni uhradit poškozené společnosti c.TE. s.r.o. Soud prvního stupně při rozhodování aplikoval ustanovení § 43 odst. 3 a § 44 odst. 1 a 3 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, v rozhodném znění, tj. ve znění do 31. 12. 2013 (dále též jen „ZPS“), z jehož § 43 odst. 3 vyplývá, že náhradu škody platí pojistitel poškozenému; poškozený však právo na pojistné plnění proti pojistiteli nemá, nestanoví-li zvláštní právní předpis nebo pojistná smlouva jinak; vyšel dále z ustanovení § 44 odst. 1 ZPS, stanovící, že z pojištění odpovědnosti za škodu má pojištěný právo, aby za něj pojistitel v případě vzniku pojistné události uhradil v rozsahu a ve výši určené právním předpisem škodu, za kterou pojištěný podle zákona odpovídá, a to až do výše limitu pojistného plnění sjednaného v pojistné smlouvě, a dále též z ustanovení

§ 44 odst. 3 ZPS, které stanoví, že pokud pojištěný uhradil škodu, za kterou odpovídá přímo

poškozenému, má proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, a to až do výše, do které by byl jinak povinen plnit poškozenému pojistitel. Při právním posouzení vyšel soud prvního stupně zároveň ze zjištění, že žalobkyně způsobenou škodu poškozené společnosti c.T. s.r.o. dosud neuhradila. Své rozhodnutí podpořil i odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. [30 Cdo 1354/2006](#), v němž Nejvyšší soud, řešící otázku uplatněného nároku pojištěné vůči pojistiteli ve prospěch třetí osoby – poškozené, dospěl k závěru, že v občanskoprávním řízení se vždy (kromě zákonem stanovených výjimek) rozhoduje o právech a povinnostech účastníků řízení – nikdy ne o právech a povinnostech jiných osob – jinak řečeno – že pouze osobě účastníka řízení vznikají procesní práva a povinnosti a pouze o jeho právech se jedná, jak během řízení, tak i v jeho výsledku. Soud prvního stupně uzavřel, že žalobkyně není ve sporu aktivně legitimována, nemůže-li soud žalované uložit plnit ve prospěch osoby, která nebyla účastníkem řízení. Za neodůvodněný považoval argument žalobkyně, že by se v případě plnění žalované ve prospěch společnosti c.T. s. r. o. jednalo jen o určení platebního místa.

3. K odvolání žalobkyně Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 31. 5. 2017, č. j. 23 Co 164/2017-177, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok pod bodem II).

4. Odvolací soud, s ohledem na tvrzení žalobkyně v odvolání, že dne 2. 12. 2016 (tj. po vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně) provedla prostřednictvím účtu jiné osoby platbu ve prospěch společnosti c.T. s.r.o., se zabýval tím, zda jsou splněny zákonné předpoklady pro připuštění změny žaloby požadované žalobkyní tak, že žalovaná je povinna uhradit žalobkyni 2 608 667 Kč s příslušenstvím. Odvolací soud konstatoval, že žalobkyně ve svém odvolání uplatňuje nový nárok, a to nárok na plnění, nikoliv ve prospěch třetí osoby, jak se původně domáhala, ale ve svůj vlastní prospěch, a proto rozhodl, že změna žaloby, učiněná žalobkyní v odvolání se nepřipouští, resp. zamítá. Zároveň dovodil, že i kdyby se nejednalo o nový nárok, změna žaloby by nebyla přípustná, neboť dosavadní výsledky řízení nemohly být podkladem pro řízení o navržené změně návrhu (§ 95 odst. 2, věta první zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, dále jen „o. s. ř.“). Odvolací soud se plně ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že nelze zavázat žalovanou k plnění ve prospěch osoby, která není účastníkem řízení, kdy takové rozhodnutí by nebylo ani vykonatelné (viz závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. [30 Cdo 1354/2006](#)).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jímž jej napadla v celém rozsahu. Žalobkyně nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu a je přesvědčena, že je ve věci aktivně legitimována, a to nikoliv z důvodu, že by snad škodu poškozenému již zaplatila či nikoliv, ale z důvodu, jak vyplývá z konstantní judikatury vztahující se k řešené problematice s ohledem na § 43 a 44 ZPS. Podle žalobkyně je pojistitel povinen platit náhradu škody za a jménem pojištěného, tzn. že je obligačně zavázán přímo pojištěnému, nikoliv poškozenému. Dovolatelka je přesvědčena, že pojištěný je oprávněn, a tedy aktivně legitimován dané plnění závazku po pojistiteli požadovat, resp. požadovat, aby za něho pojistitel zmíněnou škodu uhradil. Poškozený je podle žalobkyně pouze platebním místem, které plnění z titulu náhrady škody od pojistitele eventuálně fakticky přijímá. Pokud se týká nepřipuštění změny žaloby v odvolacím řízení, domnívá se, že nebyl uplatněn nový nárok, jak nesprávně dovodil odvolací soud, proto má za to, že nepřipuštění změny žaloby nebylo po právu. Argumentuje tím, že existoval stejný skutkový stav (nárok), stejní účastníci a nelze uvažovat o jiném nároku. Přípustnost dovolání dovozuje z absence judikatury Nejvyššího soudu týkající se řešení těchto sporů a ve vztahu k první formulované otázce z důvodu, že má být předmětná otázka dovolacím soudem rozhodnuta jinak. Dovolatelka navrhla, aby napadený rozsudek odvolacího soudu byl zrušen.

6. Přípisem ze dne 27. 9. 2017 označeným jako „DOPLNĚNÍ“ žalobkyně doplnila odůvodnění podaného dovolání.

7. Žalovaná ve vyjádření k dovolání žalobkyně navrhla jeho odmítnutí, neboť má za to, že dovolání žalobkyně není přípustné, jestliže dovolatelka nevznáší žádnou konkrétní otázku, kterou dovolací soud dosud neřešil a ani neuvádí, se kterými rozhodnutími je napadené rozhodnutí odvolacího soudu v rozporu. Podle žalované soudy vyřešily otázku aktivní legitimace žalobkyně zcela správně a v souladu s rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. [30 Cdo 1354/2006](#). Je přesvědčena, že odvolací soud posoudil správně i otázku nepřipuštění změny žaloby navržené žalobkyní v odvolání, jestliže žalobkyně nový návrh uplatněný v odvolacím řízení stavěla na zcela odlišné skutečnosti.

III.

Přípustnost dovolání

8. Nejvyšší soud, jako soud dovolací, postupoval v dovolacím řízení a o dovolání žalobkyně podaném dne 7. 8. 2017 rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 29. 9. 2017 (článek II., bod 2. zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů; dále opět jen „o. s. ř.“).

9. K přípisu žalobkyně ze dne 27. 9. 2017, označenému jako „DOPLNĚNÍ“, podanému dne 17. 10. 2017, Nejvyšší soud nemohl přihlédnout, neboť lhůta k doplnění dovolání skončila dne 7. 8. 2017 (§ 242 odst. 4 o. s. ř. ve spojení s § 240 odst. 1 o. s. ř.).

10. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

11. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

12. Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že jsou splněna kritéria přípustnosti dovolání obsažená v tomto ustanovení. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud, který jediný je oprávněný tuto přípustnost zkoumat (srov. § 239 o. s. ř.), dospěje k závěru, že kritéria přípustnosti dovolání uvedená v ustanovení § 237 o. s. ř. jsou skutečně splněna.

13. Žalobkyně v dovolání především namítala, že by Nejvyšší soud měl rozhodnout jinak, než jak v dosavadní praxi rozhodoval, otázku aktivní legitimace ve sporu o pojistné plnění proti pojistiteli, resp. nároku pojištěného, aby pojistitel za pojištěného uhradil vzniklou škodu přímo poškozenému. Nejvyšší soud shledal dovolání žalobkyně přípustné, neboť otázka možnosti u soudu uplatnit právo pojištěného na to, aby za něj pojistitel uhradil vzniklou škodu přímo poškozenému, byla odvolacím soudem rozhodnuta v rozporu s rozsudkem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2017, sp. zn. [31 Cdo 1704/2016](#).

IV.

Důvodnost dovolání

14. Podle § 43 odst. 3 ZPS náhradu škody platí pojistitel poškozenému; poškozený však právo na

pojistné plnění proti pojistiteli nemá, nestanoví-li zvláštní právní předpis nebo pojistná smlouva jinak.

Podle § 44 odst. 1 ZPS z pojištění odpovědnosti za škodu má pojištěný právo, aby za něj pojistitel v případě vzniku pojistné události uhradil v rozsahu a ve výši určené právním předpisem škodu, za kterou pojištěný podle zákona odpovídá, a to až do výše limitu pojistného plnění sjednaného v pojistné smlouvě.

Podle § 44 odst. 3 ZPS uhradil-li pojištěný škodu, za kterou odpovídá přímo poškozenému, má proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, a to až do výše, do které by byl jinak povinen plnit poškozenému pojistitel.

15. Z uvedeného se tak jednoznačně podává, že zákon výslovně zakotvuje právo pojištěného požadovat, aby za něj pojistitel v případě vzniku pojistné události uhradil škodu poškozenému, za kterou podle zákona pojištěný odpovídá, a to až do výše limitu pojistného plnění sjednaného v pojistné smlouvě.

16. Ačkoliv Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. [30 Cdo 1354/2006](#), v souvislosti s výkladem obsahově shodných ustanovení § 822 a § 823 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2004 (dále jen „obč. zák.“), dospěl ve vazbě na výklad § 159a o. s. ř. k závěru, že proti pojistiteli může nárok na pojistné plnění pojištěný uplatnit až poté, co je mu pravomocně uložena povinnost k náhradě škody, k níž se pojištění vztahuje, a kterou byl nucen uhradit, byl tento názor pozdější judikaturou překonán.

17. V rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 18. 10. 2017, sp. zn. [31 Cdo 1704/2016](#), Nejvyšší soud uvedl, že pojištěný je legitimován k uplatnění práva vůči pojistiteli na uhrazení vzniklé škody přímo poškozenému. Byť tento závěr nebyl v předmětném rozhodnutí blíže rozveden, je zřejmé, že Nejvyšší soud revidoval své dřívější závěry, které v aplikační praxi vzbuzovaly rozpory.

18. Závěr o tom, že úmyslem zákonodárce bylo ustanovením § 44 odst. 1 ZPS přiznat pojištěnému právo požadovat po pojistiteli, aby za něj plnil v souladu s podmínkami pojistné smlouvy ve prospěch poškozeného, je nepochybný nejen ze samotného textu uvedeného ustanovení zákona, ale též z důvodové zprávy k zákonu o pojistné smlouvě, v níž se uvádí, že „z tohoto pojištění vzniká pojištěnému právo, aby za něj pojistitel v souladu s obsahem pojistné smlouvy nahradil škodu, kterou způsobil jinému a za kterou odpovídá podle zvláštního zákona nebo ke které se smluvně zavázal. Plnění pojistitele může být smluvně omezeno limitem pojistného plnění. Nebylo-li omezeno, je pojistitel povinen plnit v rozsahu a ve výši skutečné škody, za kterou pojištěný odpovídá. Pokud pojištěný uhradil poškozenému škodu přímo, vzniká mu proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, kterou by jinak v souladu s pojistnou smlouvou plnil pojistitel. Náhradu škody platí pojistitel poškozenému. Ten však nemá přímý nárok vůči pojistiteli, pokud zvláštní zákon nebo pojistná smlouva nestanoví jinak.“

19. Záměrem zákonodárce bylo tedy upravit postup, podle něž má škodu za pojištěného škůdce, za níž je pojištěný odpovědný a na níž se vztahuje předmětné pojištění, nahradit zásadně pojistitel v souladu s obsahem pojistné smlouvy, přičemž tuto škodu má pojistitel nahradit přímo poškozenému (srov. § 43 odst. 3 a § 44 odst. 1 ZPS). Pouze v případě, že pojištěný sám (dobrovolně) uhradí škodu přímo poškozenému, vzniká mu (pojištěnému) proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, tj. částky, kterou by jinak v souladu s pojistnou smlouvou a zákonem měl povinnost plnit pojistitel (srov. § 44 odst. 3 ZPS). Na uvedeném nemůže nic změnit ani to, že zákonodárce výslovně upravil, že poškozený nemá přímý nárok na zaplacení škody v souladu s pojistnou smlouvou vůči pojistiteli, není-li jiným zákonem či pojistnou smlouvou stanoveno jinak. Účastníky právního vztahu z pojištění

jsou totiž zásadně pojistitel a pojištěný (event. pojistník) a přímé právo poškozeného ve vztahu k pojistiteli může být založeno jen právním předpisem nebo pojistnou smlouvou (k tomu viz závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. [30 Cdo 1354/2006](#)). V řešené věci se ovšem nedomáhá náhrady škody po pojistiteli poškozený, nýbrž pojištěný, který požaduje, aby pojistitel v souladu s § 44 odst. 1 ZPS za něj uhradil škodu poškozenému. Pojištěný se tak domáhá po pojistiteli svého práva způsobem výslovně upraveným a předpokládaným v zákoně, konkrétně v již citovaných ustanoveních § 43 odst. 3 ZPS a § 44 odst. 1 ZPS.

20. Závěr o tom, že pojištěný je v řešené věci oprávněn domáhat se po pojistiteli, aby za něj uhradil škodu přímo poškozenému, vyplývá jednak přímo ze zákona (§ 43 odst. 3 ZPS a § 44 odst. 1 ZPS), jednak z úmyslu zákonodárce vyjádřeného důvodovou zprávou a v neposlední řadě také z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Uvedený závěr je rovněž v souladu se smyslem a účelem dané právní úpravy.

21. Nejvyšší soud již dříve vyjádřil názor, že pojištění odpovědnosti za škodu plní společensky žádoucí ochranu zájmů poškozených, kteří nejsou v uspokojení svých nároků na náhradu škody závislí na platební schopnosti škůdce tam, kde je jeho odpovědnost pojištěna (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. [30 Cdo 1354/2006](#)). Uvedenému účelu právní úpravy pojištění odpovědnosti za škodu odpovídá závěr, že pojištěný má právo domáhat se po pojistiteli, aby za něj uhradil způsobenou škodu přímo poškozenému. Smyslu a účelu uvedené právní úpravy by naopak neodpovídal takový výklad ustanovení § 44 odst. 1 ZPS, který by ospravedlňoval závěr, podle něhož osoba, která se pojistila proti riziku způsobení škody (pojištěný), nebude v případě vzniku pojistné události oprávněna domoci se po pojistiteli pojistného plnění v souladu s pojistnou smlouvou, bez toho aniž by nejprve sama uhradila způsobenou škodu. Povinnost pojištěného nejprve nahradit škodu poškozenému a až následná (podmíněná) možnost pojištěného požadovat pojistné plnění po pojistiteli může totiž vést (zejména v případě způsobení velké škody, jejíž nahrazení je pro pojištěného objektivně nemožné) k porušení chráněných zájmů pojištěného i poškozeného.

22. Dříve uvedený závěr rozhodovací praxe o tom, že pojištění odpovědnosti za škodu plní společensky žádoucí ochranu zájmů poškozených, kteří nejsou v uspokojení svých nároků na náhradu škody závislí na platební schopnosti škůdce tam, kde je jeho odpovědnost pojištěna, je tak třeba doplnit též o ochranu zájmů pojištěného, který se (zpravidla) dobrovolně pro případ vzniku odpovědnosti za škodu pojistí za účelem ochrany jeho majetkových zájmů a eliminace negativních důsledků spojených se vznikem jeho odpovědnosti za škodu.

23. Postupu, při němž se pojištěný může domáhat toho, aby za něj pojistitel nahradil škodu přímo poškozenému, nebrání ani ustanovení § 159a o. s. ř., podle něž je výrok pravomocného rozhodnutí závazný pouze pro účastníky řízení.

24. Rozhodnutí, kterým je pojistiteli uložena povinnost nahradit za pojištěného poškozenému v souladu s pojistnou smlouvou škodu způsobenou pojištěným, zavazuje pouze pojistitele a opravňuje pouze pojištěného, tedy účastníky řízení. Pojistiteli uložená povinnost svědčí pouze ve prospěch pojištěného, který se na základě uzavřené pojistné smlouvy domohl svého práva, aby za něj byla pojistitelem uhrazena škoda, kterou by v případě neuzavření předmětné pojistné smlouvy byl povinen hradit sám. Skutečnost, že pojistné plnění má být uhrazeno k rukám poškozeného, nečiní poškozeného osobou oprávněnou domáhat se výkonu předmětného rozhodnutí. Poškozený bude vždy moci uplatňovat své právo na náhradu škody pouze vůči škůdci. Škůdce (pojištěný) však na základě předmětného rozhodnutí bude oprávněn domáhat se toho, aby jej pojistitel zbavil povinnosti (tj. aby konal v jeho prospěch) nahradit jím způsobenou škodu v uvedené výši. Jelikož předmětné rozhodnutí zakládá právo na plnění pouze ve prospěch pojištěného (byť k rukám poškozeného), nelze akceptovat závěr odvolacího soudu o jeho nevykonatelnosti.

25. Namítala-li dále dovolatelka absenci judikatury Nejvyššího soudu k procesní otázce nepřipuštění návrhu na změnu žaloby, resp. zamítnutí změny žaloby odvolacím soudem, pak tato otázka nenaplnuje předpoklad přípustnosti dovolání jako otázky neřešené, jestliže její řešení vyplývá přímo z občanského soudního řádu. Podle § 202 odst. 1 písm. d) o. s. ř. není přípustné odvolání proti usnesení, jímž byla nebo nebyla připuštěna změna návrhu. Není-li tedy možné se podle zákona proti usnesení o nepřipuštění změny návrhu odvolat, občanský soudní řád ani neupravuje funkční příslušnost Nejvyššího soudu pro projednání „dovolání“ proti rozhodnutí, proti němuž není přípustné ani odvolání. Nepřipadá-li tedy v úvahu uplatnění mimořádného opravného prostředku proti usnesení soudu o připuštění či nepřipuštění změny žaloby, není možno dovodit ani možnost přípustnosti dovolání proti takovému usnesení.

26. Protože se odvolací soud odchýlil od rozhodovací praxe Nejvyššího soudu při řešení otázky oprávněnosti nároku pojištěného, aby za něj pojistitel uhradil vzniklou škodu přímo poškozenému, a tuto otázku tak vyřešil nesprávně, Nejvyšší soud napadený rozsudek v celém rozsahu podle ustanovení § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvod nesprávnosti se vztahuje i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i tento rozsudek a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).